

Négyszer a reneszánszról

Mátyás öröksége és Beatrix hozománya

A reneszánsz esztendőnek nyilvánított 2008-as év keretében Budapest négy vezető kulturális intézménye fogott össze, hogy egymást kiegészítve ünnepelje Mátyás trónra lépésének 550. évfordulóját. A reprezentatív tárlatok mind témaválasztásukban, mind pedig kronológiájukban kölcsönösen kiegészítik, illetve folytatják egymást. A hazai humanista műveltség korai korszakától a király uralkodásán át a reneszánsz kultúra kései kisugárzásáig nyújtanak áttekintést.

Az Országos Széchényi Könyvtár „*Csillag a holló árnyékában – Vitéz János és a magyar humanizmus kezdetei*” címmel, az intézmény jellegéhez illőn, a könyv kultuszát állítja június 15-én záródó kiállítása középpontjába. Vitéz János címerében a csillag, Hunyadi Mátyáséban pedig a holló szerepelt, így a rendezvény elnevezése áttételesen arra utal, hogy a királyi udvar fénye a maga korában és a későbbi kutatás számára egyaránt elhomályosította a főpapi környezet valós érdemeit. Általánosan még az sem ismert, hogy Vitéz János (1408-1472) egész életében soha le nem írta így a vezetéknevét, mivel szlavóniai származású volt, s eredetileg Johannes de Zrednának hívták. Személye összeköti a két, európai hírű és rangú uralkodó, Zsigmond és Mátyás király korát, mert mind a két udvarban befolyással bírt. Még Zsigmond idején alakult a különféle nemzetiségű tudósok kis társaságából az első magyar akadémia, amelynek tagjai – többek között – az itáliai Pier Paolo Vergerio és Aeneas Sylvius Piccolomini, a lengyel Szánoki Gergely és ő, a szlavón születésű Vitéz János voltak. Nagyváradi prépostsága idején saját könyvtárat állított össze, amely Itáliából beszerzett művekből állt. A könyveket közvetítő firenzei kereskedő, Bisticci feljegyzései szerint ebben minden tudományág képviselve volt. Az ókori történetíróktól, komédiaszerzőktől és költőktől az egyházatyák művein át egészen a középkori kortárs munkákig, minden érdekelte. A vallástudományi, szépirodalmi és természettudományi könyvek között a csillagászati kódexekre is nagy hangsúlyt fektetett. Ezt a gyűjtést esztergomi érseként is tovább folytatta, de a tisztségében őt követő

A négy tárlat közös plakátja

Beckensloer hercegprimás később magával vitte Salzburgba a kódexeket. Ötszáz esztendő távollétük után most tért vissza belőlük átmenetileg néhány, amikor Münchenből a köteteket jelenleg őrző Bayerische Staatsbibliothek a tárlatra kölcsön adta az eredeti példányokat. A kiállításon külön foglalkoznak a rövid életű pozsonyi egyetemmel is. 1467-ben nyitották meg, s Vitéz János kancellár saját korának leghíresebb asztrológusát, Regiomontanust és Giovanni Gatti teológust hívta meg professzornak meg. A híres nyomdászt, a német Hess Andrást is ő csábította a budai nyomdába, ahol rövidesen a Cronica Hungarorum, az első Magyarországon nyomtatott könyv került ki a sajtója alól.

A Budapesti Történeti Múzeum június 30-ig „*Hunyadi Mátyás, a király – Hagyomány és megújulás a királyi udvarban*” címmel mutat be egy négyszáz tárgyból álló anyagot, amelyben a hazai egyházi és közgyűjtemények féltett kincsei mellett hatvanöt külföldről érkezett kiállítási anyag is szerepel. Már a határon túli kölcsönzők neve is sejteti azoknak a műtárgyaknak az értékét, amelyek most itthon is megismerhetők (számos festmény, szobor, kódex vagy iparművészeti alkotás most vendégeskedik először hazánkban). A firenzei Uffizi-képtár, a Bargello és a Medici-könyvtár, Rómából a vatikáni bibliotéka, Nápolyból a Capodimonte Múzeum és a Nemzeti Könyvtár, Modenából pedig az Este-gyűjtemény, Bécsből a Kunsthistorisches Museum három kollekciója, a Haus-, Hof- und Staatsarchiv, a Wien Museum, a Dom und Diözesenmuseum és a Wiener Stadt- und Landesarchiv, végül Csehországból pedig a brnoi Morva Galéria és az olomouci gyűjtemények küldtek különféle műveket. A Hunyadi család felemelkedésének ismertetésében a havasalföldi román származás dokumentálása éppúgy, szerepel, mint az a tény, hogy Mátyás nem, csak házasságon kívül született fia, János használta a Corvin családnevet. Első felsége, a cseh Podjebrad Katalin fiatalon belehalt első gyermekük születésébe, második felesége pedig a nápolyi király leánya, Aragóniai Beatrix lett, akitől nem származott törvényes utód, és férje

**Itáliai majolika albarello
(XVI. század) az Iparművészeti
Múzeum tulajdonából**

halála után mindent elkövetett Corvin János trónöröklése ellen. Az utókor fura fordulata, hogy miközben „nyögte Mátyás bús hadát Bécsnek büszke vára”, most épp az osztrák fővárosból érkeztek a tárlatra korabeli fegyverek, például az a díszkard, amelyet a magyar király adományozott a raguzai köztársaság rektorának, valamint a Bécs kiváltságait biztosító, sokpecsétes pergamen. A szélrózsa minden irányába szétszóródott világhírű Corvinákból a Széchényi Könyvtár saját tulajdonai mellé ezúttal firenzei, nápolyi, modenai és vatikáni kiegészítést kapott...

Az Iparművészeti Múzeumban szintén június végéig tart a „*Beatrix hozománya – Az itáliai majolikaművészet és Mátyás király udvara*” címmel rendezett látványos nemzetközi kiállítás, melyen a hazai anyag mellett főleg faenzai és pesaroi kiegészítések kaptak helyet. A Mátyás és Beatrix címereivel díszített, úgynevezett Corvin-tálak fényűző készletéből az utókorra maradt három példányt is olyan világhírű múzeumok adták kölcsön, mint a Metropolitan (New York), a Victoria and Albert (London) és a Phoebe A. Hearst Museum of Anthropology (Berkeley). Szerencsére a *Raffaello* tervei nyomán készült Medici-kárpitoknak a XVII. századi Rómában újrászótt másolatait eleve a magyar múzeum őrzi, akárcsak a *Leonardo* tervei nyomán készült – és mindmáig rejtélyekkel övezett – reneszánsz kori padlócsempéket, amelyek 1909-ben kerültek elő a felvidéki Farkashidán egy beomlott földalatti raktárból. Tárlatrendezői telitalálat, egyben a korabeli európai kulturális kapcsolatokra is kiváló példa Hans *Memling* olajképeinek másolata a madridi Thyssen-Bornemisza Gyűjteményből, amelyen egy hasonló formájú és díszítésű kancsó szerepel, mint ami Pesaróban készülhetett 1470-80 között, aztán pedig magyar földre került és itt is maradt mindmáig. Pesaro akkori ura, *Alessandro Sforza* megfordult Flandriában, ahonnan magával vitte Itáliába *Rogier van der Weyden* néhány festményét is.

A Magyar Nemzeti Galériában egészen július 27-ig lehet megtekinteni a „*Mátyás király öröksége – Késő re-*

**Firenzei mázas kerámia korsó
1500 tájáról**

**Mértani mustrájú padlócsempe
(XVI. század) itáliai mesterek
budai műhelyéből**

neszánsz művészet Magyarországon” című nagyszabású bemutatót, amely közel félezer műtárggyal, s szintén nemzetközi összefogással jött létre. A frissen restaurált táblaképek, kódexek, címeres nemesi levelek, festmények és szobrok,

valamint a különféle iparművészeti alkotások (ötvösművek, fazekas munkák és kegytárgyak) közül számosat először került a tárlókba, mivel csak nemrég bukkantak fel újra. Ízelítőként emeljük ki az erdélyi kultúrkörből származó két táblaképet (a Napba öltözött Asszonyt és Krisztus színeváltozását), valamint a csíksomlyói ferences templom egykori főoltárának középképet a Szűzanyával és szentekkel. Ugyancsak megemlíthjük a Felvidékről érkezett, frissen restaurált szepességi Szent Katalin sorozatot és a hatalmas mérete miatt is ritkán kiállított kóruskönyvet, a Kassai Graduálét (a legnagyobb középkori kódexet). Ritkaság a *Sebastianus Ambrosius* tulajdonából származó héber nyelvű biblia is, amelyet a XVI. század végén használtak Magyarországon. Most került ismét egymás mellé a XII. század végén készült összetartozó keresztelőtál és kanna a soproni evangélikus gyűjteményből, illetve a budapesti Iparművészeti Múzeumból. Az erdélyi szász ötvösművesség legnagyobb alakja a reneszánsz és a barokk határán a Nagyszeben (Hermannstadt / Sibiu) városában működött *Sebastian Hann* volt, akitől szintén megtekinthetők alkotások. *Ferenczffy* Lőrinc királyi titkár kezdeményezte a XVII. században Magyarország történelmének újbóli megírását, amelynek szövegét *Elias Berger* udvari történétíró készítette el, míg az illusztráció *Isaac Maiot* dicsérik. A perzsaszőnyegek még ma is gyakoriak az erdélyi templomokban, de a török takarókból olykor miseruhák készültek, ám keleti hatást mutatnak az oltárterítők úri hímzései is. A liturgikus eszközök mellett a kor luxustárgyainak számítottak az itáliai fajanszok vagy a felvidéki és erdélyi mázas habán kerámiák is. Most ezekből is lehet látni jó néhányat. Persze még hosszan folytathatnánk a felsorolást...

W. I.